

Reference: Poulsen, S. C. Projektarbejde – et kritisk gensyn. Voksenuddannelse, 2010, nr. 94, s. 12-17. ("Voksenuddannelse" er tidsskrift for ledere ved VUC).

Projektarbejde – et kritisk gensyn

Chefkonsulent, cand. psych. Sten Clod Poulsen, info@metaconsult.dk

I 1977 arbejdede jeg i et forfatterkollektiv med Knud Illeris og Jens Bertelsen som hovedkræfter. Produktet var bogen "Projektarbejde" (Borgen), en bog, som blev spredt i hele Norden, fik ganske stor indflydelse og blev efterfulgt af en række andre bøger om projektpædagogik. Udgangspunktet var et opgør med et stivnet uddannelsessystem, midlerne var politisk inspirerede respektløse analyser og kreative forslag. Inden projektarbejde stivner som et nyt kongeligt rekommanderet dogme i vor tids skole er det derfor på tide at bruge de samme værktøjer: Respektløs kritisk analyse, på projektarbejdet selv. **Projektarbejde var i 1980 en pædagogisk revolution. I dag, 2010, er det en pædagogisk konvention og det er på tide at stille skarpt: Hvad er det værd?**

Indholdsfortegnelse

Projektarbejdet som pædagogisk fremskridt.....	1
Indbygningen af en ny herskende klasse	2
Hvorfor hedder det <i>projektarbejde</i> ?	2
Hvad lærer man i projektarbejde?.....	3
Plukfaglighed: Hvad sker der med fagligheden i projektarbejde?.....	3
Hvordan sikres de faglige forudsætninger?	3
Hvorfor er "faglighed" så vigtig?	4
Hvorfor er det kun bogligt teoretiske fag?	4
Hvor bliver indsigterne af?	4
Hvorfor skal udgangspunktet absolut være "et problem".....	5
Hvad er prisen for tvungen tværfaglighed	5
Er projektarbejde en klassesortende pædagogik.....	5
Er projektarbejdets læringssyn ren utilitarisme i samfundskritisk påklædning? ...	6
Har indføringen af projektarbejde undergraved selve grundideen om solide fagkundskaber?	6
Har projektarbejde ført til at evalueringsformerne vedr. fagkundskaber er blevet undergraved?.....	7
Da Fanden blev gammel gik han i kloster	7
Skoleledelse og projektarbejde	7
Litteratur	8

OBS: I denne udgave af artiklen har jeg senere – op til 110119 - tilføjet enkelte nye betragtninger.

Projektarbejdet som pædagogisk fremskridt

Der var – og er – en række pædagogiske fremskridt i indføringen af projektarbejde som ny pædagogisk-didaktisk arbejdsform i skoler og uddannelsesinstitutioner:

- i. Deltagerstyring – de lærende individer fik ret til selv at vælge læringens retning og tage udgangspunkt i komplekse problemer
- ii. Der blev mulighed for at arbejde tværfagligt
- iii. Der blev lagt op til at gøre sig sine egne erfaringer
- iv. Det blev anvendelsesmulighederne i fagkundskaberne, som blev afprøvet
- v. Der var et samfundskritisk perspektiv: Man skal ikke uden videre tro på autoriteter
- vi. Der var træning i generelle akademiske tankeformer: Analyse, problematisering, diskussion mv.
- vii. Der var træning i samarbejde afvekslende med selvstændig studievirksomhed
- viii. Vekselvirkning mellem at gå ud og undersøge virkelige forhold og på skolen anvende fagkundskaber til at forstå disse fænomener
- ix. Læreren kunne udvikle en konsulentfunktion til støtte for projektgrupperne

Med andre ord er kvalificeret projektarbejde en glimrende ”træningsbane” for en længere række kompetencer, der stadig er værdifulde for det moderne samfund i et bredt uddannelsesperspektiv. Og i et virksomhedsperspektiv idet ”projekter” er en vigtig organisationsform i moderne virksomheder.

Indbygningen af en ny herskende klasse

Det skal huskes, at vi, der skrev de første mange bøger og artikler om projektarbejde, selv havde gået i en solid fagligt centreret skole, at vi repræsenterede bogligt, teoretiske, politisk og kulturinteresserede kredse i befolkningen (de intellektuelle mellemlag og kulturborgerskabet), og at vi (i kraft af den tids barske selektionsmekanismer) med sikkerhed lå pænt højt mht. vores eget IK-niveau. Ellers kunne vi ikke have skrevet bøger om projektarbejde – men det betød, at et sådant højt IK-niveau direkte blev bygget ind som forudsætning for arbejdsformen.

Dette var paradoksalt idet de fleste tilhængere af projektarbejde i skoler og uddannelsesinstitutioner var socialister og mente at denne ”praktiske” arbejdsform ville være god for arbejderbørn/ungdom med masser af realerfaringer fra en kompleks og barsk virkelighed. I realiteten blev projektarbejde en arbejdsform, som krævede meget høje intellektuelle, semantiske og faglige forudsætninger og som ikke i udpræget grad imødekom deltagere fra mere praktiske erfaringsuniverser.

Det må erkendes at projektarbejde er vanskeligt, meget krævende og måske så svært, at samtlige medvirkende er nødt til at springe over hvor gærdene er lavest for overhovedet at komme igennem. Det er karakteristisk når man taler om erfaringer med projektarbejde med lærere på forskellige skole- og uddannelsesniveauer, at de gerne fremhæver nogle sjældne ”stjerneprojektgrupper”, som evidens for projektarbejdets værdi. Og har det tungt med at tale om alle de andre. I det følgende vil jeg pege på en række problematiske punkter i projektarbejdet.

Hvorfor hedder det projektarbejde?

Det var en ”arbejderistisk” tid. Det fineste – ud fra en marxistisk-socialistisk inspiration - var ”arbejde”, ”arbejdere”, ”klasseinteresser” osv. Måske er det derfor at det kom til at hedde projekt*arbejde*: Det blev mere overbevisende at hævde, at det var en god *arbejdsform* for arbejderbørn med en restringeret sprogkode (Bernstein).

Eller: Det hedder *projektarbejde* fordi der rent faktisk foregår mere arbejde end der foregår læring. Med ”arbejde” menes her aktiviteter, hvor man i højere grad fokuserer på brugsværdierne i kundskaber og på resultater – end på den indre læringseffekt. Man *arbejder* i den forstand at ganske mange af de kundskaber og kompetencer, som indgår i projektet *er noget man kan i forvejen*. De skal ikke læres, de skal i projektarbejdet *kombineres*. Det er fagkundskabernes *brugsværdier*, der er bud efter i projektarbejde.

Hvad lærer man i projektarbejde?

I artiklens indledning peges på en række vigtige muligheder for læring i projektarbejde. Sammenfattende er det min vurdering at det enkleste svar på ovenstående spørgsmål er: Man lærer at udføre projekter. Og da projekter er en arbejdsform, som fylder stadigt mere i de højt kvalificerede gruppers erhvervsliv – ja så *er* projektarbejde erhvervsforberedende – for *nogle*. Derimod vil jeg meget stærkt problematisere om projektarbejde fremmer og styrker sammenhængende faglig læring af kvalitet. Og derved undergraves kvaliteten af det input, som skal bære projekternes indholdsmæssige niveau. Jeg vil også problematisere, om man i de fleste projekter i folkeskole eller gymnasial undervisning lærer noget som helst praktisk. Eller om projektarbejde er en særlig brugbar endsige hyppig arbejdsform for medarbejdere generelt i offentlige og private danske virksomheder.

Plukfaglighed: Hvad sker der med fagligheden i projektarbejde?

I vores bog fra 1977 argumenterer vi uden betænkning for en ”plukfaglighed” (mit udtryk her fra 2010), hvor elever, kursister og studerende efter eget skøn udplukker de faglige brokker, som de synes passer med projektets problem. Det samme gør sig i dag gældende i elevers og kursisters brug af informationer fra internettet. Plukfaglighed er de facto med dyrkelsen af internetbaseret viden blevet et didaktisk ideal. Men plukfaglighed og cirkaviden giver ikke et sammenhængende forudgående begreb om faglig kvalitet. Og uden dette er der ingen kritisk sans mht. kvaliteten af de faglige informationer og metoder der bruges i projektet. Plukfaglighed er direkte ødelæggende for indsigt i, hvad ”fagkundskaber” af kvalitet overhovedet betyder. Uden denne indsigt kan det faglige niveau synke og synke uden at nogen råber vagt i gevær.

Lærer man af projektarbejde at gå i dybden med studier af enkelte fag? Nej, det sker ikke. Eller mere præcist sagt: Det sker kun hvis en dygtig faglærer netop bruger elevernes hhv. kursisternes anvendelse af plukfaglighed i projekterne som eksempler på svag faglighed og derigennem skærper deres faglige kvalitetssans og insisterer på at det faglige vidensniveau højnes før de går videre med projektet. I så fald bliver projekterne meget langvarige – og har en uforudsigelig varighed – hvilket ikke kan sammenpasses med normalt planlagt undervisning.

Hvordan sikres de faglige forudsætninger?

Hvordan sikres de enkeltfaglige basiskundskaber og højniveauekundskaber, som er den logiske forudsætning for at tværfaglighed og dermed projektarbejde er meningsfuld læring? Svaret er, at de sikres stadigt dårligere. Læringsstærkningen siden 1970 har primært fokuseret på, hvordan man skaber kritisk indsigt i komplekse sagsforhold, men har ingen velfungerende svar på, hvordan man skaber sammenhængende og sikre basiskundskaber hos brede elevgrupper. Forståelsespædagogikken er en elitepædagogik, der passer som hånd i handske til en meritokratisk overklasse. Denne ”overbygningsdidaktik” må nødvendigvis kombineres med en genopfundne ”hukommelsesaktiverende” pædagogik, som kan sikre intelligent memorering af udvalgt kernefagligt stof (Poulsen, 2006).

Hvorfor er "faglighed" så vigtig?

Der er ting, som kan virke selvindlysende. Men den senere skoleudvikling – reformer og besparelser – viser tydeligt at det ikke længere er indlysende hvorfor fag – og nu tænker jeg på boglige undervisningsfag i skoler og uddannelsesinstitutioner – er så vigtige.

De er afgørende vigtige for hele vores kultur og produktionsmæssige livsgrundlag, fordi fagkunderskaberne er en bearbejdet, opdateret og lutret essens af en lang række forskergenerationers hårde arbejde. Hvert sådant fag repræsenterer det hidtidige højdepunkt af menneskelig viden på et givet område. I nogle tilfælde to tusinde års forskning (matematik, fysik, astronomi). I andre tilfælde blot hundrede års forskning – psykologi f.eks. De står for en højniveauviden, som har basiskundskaber som direkte forudsætning. De er – hvis de tilegnes kvalitetsbetonet – helt afgørende for samfundets og kulturens aktuelle og fremtidige udviklingsmuligheder. Ingen skoleelev, kursist eller studerende kan gennem "selvaktivitet", ansvar for egen læring, projekter ell. lignende genopfinde en viden af en sådan vidtgående teoretisk, kulturel og teknisk-økonomisk rækkevidde, som de grundlæggende forskningsfag/skolefag repræsenterer. At nedprioritere fagligheden er ensbetydende med at skære de grene over vi sidder på, hugge træerne om – og gøre jorden umulig for fremtidige vækster.

Hvorfor er det kun bogligt teoretiske fag?

Hvorfor er de indgående fag i projekter næsten altid alene (akademiserede) intellektuelle boglige fag? Fordi den egentlige, bagvedliggende logik i indførelsen af projektarbejde var – og er – at give særlig støtte til de mest velfungerende elever og kursister. Disse forventes at studere videre på længere teoritunge uddannelser. Derfor skal de tidligt lære at bruge boglige fagkunderskaber. De almene boglige fag er i folkeskolen og i de gymnasiale uddannelser og HF blevet så at sige de eneste fag man regner med. Frasset nogle undtagelser i form af praktiske fag, som kan fremdrages ved festlige lejligheder og som ofte er karakteriseret ved at der ikke afholdes eksaminer eller at disse eksamensresultater i disse fag ikke tæller i det afsluttende karaktergennemsnit.

Tilføjelse: Artiklen blev, som nævnt ovenfor, skrevet til "Voksenuddannelse" VUC forstandernes tidsskrift. På VUC undervises primært – dog ikke udelukkende – i boglige fag. Endvidere var jeg på dette tidspunkt optaget af andre artikler og medieindslag, som handlede om folkeskole, Højere Forberedelseksamen og Gymnasiet. Projektarbejde med praktisk indhold er almindeligt på erhvervsskoler samt i andre mellemlange uddannelser. Men den overgribende tendens i hele uddannelsessystemet er, at de boglige fag vinder terrain på bekostning af de praktiske fag. Den udviklingen er endnu ikke blevet gennemtænkt.

Hvor bliver indsigterne af?

I min egen projektbaserede undervisning på psykologistudiet ved Københavns Universitet gjorde jeg mig efterhånden som årene gik bekymrede overvejelser over resultaterne af projektarbejde. De tværfaglige erkendelser elever, kursister eller studerende evt. når frem til kan ikke reintegreres i fagligheden. Måske kan de opsamles omkring projektets fokuspunkt: Det problem de går ud fra – men dem er der myriader af. Konsekvensen er kort fortalt at de fremskridt, der vitterligt kan ske i "højniveau projekter" helt enkelt forsvinder i masserne af projektrapporter, med mindre der udvikles særlige kompetencer og videnskatalogiserende systemer til uddragelse af viden fra afsluttede projekter. Hvert projekt har sin egen unikke individualitet og tværgående uddragning og sammenkædning af erkendelsesfremskridt er meget vanskelige at gennemføre. Med andre ord rejser jeg spørgsmålet, om projektarbejde overhovedet medvirker til at styrke en videregående

fagudvikling? Om det medvirker til egentlige erkendelsesfremskridt? Til erfarings- og vidensdeling?

Tilføjelse 101210: Det jeg spørger til er noget bredere, om projektarbejde medvirker til at styrke en vidensudvikling i bredere forstand. Besvarelsen af dette spørgsmål står og falder med om projekters indhold vedrørende bestemte fænomener/problemer kan samles på tværs. Dette kunne måske opnås ved netbaserede informationssøgninger. Men kan resultaterne sammenlignes og konklusionerne sammentænkes når projekterne er foretaget helt forskelligt? Det virker usandsynligt.

Hvorfor skal udgangspunktet absolut være "et problem".

Hvem har patent på at hævde at noget er "et problem". Hvorfor kan man ikke i stedet tage udgangspunkt i noget særligt velfungerende? I 70'erne og 80'erne skulle udgangspunktet være et problem fordi projektarbejde skulle være samfundsrelevant og fordi samfundet skulle forandres da det var fuldt af fejl, mangler, udbytning og undertrykkelse. Derfor var det "problemer", der skulle tages fat på. Hvis man i dag hovedløst kører videre i denne skure overses fuldstændigt, at der i det moderne samfund er overordentligt mange ting, der fungerer godt, som er værdifulde, som er værd at lære af for at komme videre. Hvem har nogensinde bevist at samfundet løfter sig hurtigere ved at navlefokusere på egne fejl og mangler i stedet for at fokusere på egne fremskridt og vellykkede præstationer? I "Problembaseret læring", som er en amerikansk-svensk version af projektbaseret uddannelse skal de studerende også tage udgangspunkt i et praktisk problem fra deres fremtidige professionsområde. Men hvorfor det? Hvorfor kan de ikke tage udgangspunkt i en hamrende dygtig professionel praksis fra deres fremtidige arbejdsfelt? Hvorfor må de ikke tage udgangspunkt i noget, der faktisk fungerer godt?

Hvad er prisen for tvungen tværfaglighed

Fag er af meget forskellig karakter – f.eks. boglige kundskabsfag på forskningsbasis og praktiske hhv. omsorgsmæssige fag på håndværks- og erfaringsbasis. Så forskellige fag kan overhovedet ikke strikkes sammen i meningsfulde projekter med mindre vi befinder os på høje universitetsniveauer, (Tilføjelse 101210 :Hvor essensen af forskellige fag måske kan abstraheres og sammenbygges) – og så er der ingen praktiske fag tilbage. Hvis man så renoncerer på en tværfaglighed, som går på tværs af fagtyper og i stedet nøjes med – som det er sket – projekter som primært i folkeskole og gymnasiale uddannelser handler om boglige fag – hvad så? Ja tilbage står da et i virkeligheden grundvidenskabeligt spørgsmål om det overhovedet er muligt. I den forstand, at det er et spørgsmål om A) de pågældende fag har et indbyrdes tilsvarende udviklingsniveau, som gør dem kompatible f.eks. er fysik og psykologi *ikke* kompatible eller B) om de pågældende fag overhovedet har nogle berøringsflader eller om der i stedet er et erkendelses- og begrebsmæssigt tomrum – erkendelsesmæssige *gab* - mellem de indgående fag. *Hvis der skabes ortodokse dogmatiske krav om at en tværfaglighed skal gennemføres selvom den er meningsløs undergraves respekten for det enkelte fags særkende og særlige kvaliteter.*

Er projektarbejde en classesorterende pædagogik

Problemet er: Skaber kognitivt og sprogligt krævende projektarbejde en ny social diskrimination? Efter min mening er svaret. JA! Hvor samfundet tidligere brugte latin og matematik som "stopfag", der kan projektarbejde i dag få en lignende funktion. Ikke nødvendigvis i den gamle udgave, hvor elever hhv. kursister "dumper" og bortvises fra senere uddannelsesmuligheder. Men mere komplekst ved at dårlige projektarbejder får lov til at passere, at mange deltagere ikke lærer det, de har brug for og at standarden for fagkundskaber og specialkompetencer følgelig synker. De

pågældende elever eller kursister vil blot over en årrække konstatere, at efterhånden som de faglige krav stiger på senere uddannelsesniveauer – så må de sortere sig selv fra.

Er de generelle, komplekse, akademiske tankeformer, som trænes i projektarbejde, nødvendige for alle elever og kursister? Det vil akademikere af i dag meget ofte hævde. Jeg tvivler. Jeg ser i stigende grad et sejrende uddannelsesmeritokrati, som lægger sine egne dannelsesidealer ukritisk over på alle andre grupper af befolkningen, samtidigt med at de nedtoner betydningen af praktiske, omsorgsmæssige eller tekniske kompetencer til fordel for de boglige. (En udvikling, der er chokerende tydelig netop i de mellemlange *praksisuddannelser*).

Er projektarbejdets læringssyn ren utilitarisme i samfundskritisk påklædning?

RUC bliver efter sigende i dag positivt vurderet af virksomhederne. De studerende tilegner sig relevante kundskaber i projektorganiserede uddannelser. De lærer en særdeles nyttig arbejdsform godt at kende: ”Projektet”. Min tvivl går snarere på om de samme studerende opnår en tilstrækkelig skarp kvalitetssans – og tilstrækkeligt kvalificerede faglige forudsætninger – hvormed de kan ”udfylde” projektarbejdsformen. Ellers er risikoen at man skaber nogle hurtige resultater og lade kvaliteten af de indgående kundskaber flyde. Og ikke sjældent kan man læse i aviserne om projekter, der mislykkedes. For eksempel store offentlige IT-projekter, hvor man åbenbart ikke har ønsket at lære af tidligere sådanne projekter, jævnfør min kritik ovenfor af den manglende uddragelse og systematisering af erfaringer og resultater fra tidligere projekter. Og konsulenter, der arbejder i erhvervslivet, kender til rigtig mange projekter, som er mislykkedes. Dem taler man blot ikke så højt om.

Tilføjelse 101210: Da jeg på et tidspunkt underviste software-ingeniører i kommunikation fortalte de, at det var normalt, at syv ud af otte seriøse udviklingsprojekter i højteknologiske virksomheder slog fejl.

Har indføringen af projektarbejde undergravet selve grundideen om solide fagkundskaber?

Dette er den største risiko overhovedet. Jeg ser stadig projektarbejde som en værdifuld pædagogisk-didaktisk metode og omfanget af projektarbejde er i skolen ikke så stort, at det tidsmæssigt i sig selv truer tilegnelsen af solide fagkundskaber.

Men i projekterne, er det min påstand, at det faglige niveau efter opfindelsen af ”plukfagligheden” er utilstrækkeligt. *Og hvis lærerne erklærer et fagligt svagt funderet projekt ”godt nok” kan de ikke bagefter kræve en højere faglig standard i den øvrige undervisning!* I så fald er der startet en *kvalitetssænkende* logik i relationen mellem projektarbejde og tværfaglighed på den ene side – og den besværlige opbygning af solide fagkundskaber hos elever, kursister og studerende – på den anden side.

Man kan stille et videregående dystert spørgsmål: Er den viden, der skabes i projektarbejde, flygtig og kontekstbundet? Har det medvirket til den misforståelse at også enkeltfaglige basiskundskaber er flygtige?

I det fænomen, som jeg i dag er tilbøjelig til at kalde ”attentatet på solide fagkundskaber” i skoler og uddannelsesinstitutioner er der flere elementer: Lavere timetal, lavere krav til kernefaglighed, mindre indgående overhøring af elever, kursister og studerende og censorfunktioner på nedsat tid m.m. indgår også risikable ”mind-sets” som den groteske vildfarelse af basiskundskaber i forskningsfunderede fag er noget, der ændrer sig så hurtigt at der ikke er nogen mening i at tilegne sig dem.

Har projektarbejde ført til at evalueringsformerne vedr. fagkundskaber er blevet undergravet?

Projektarbejde har ført til at det er blevet stadig mere komplekst og utydeligt *hvad*, der egl. skal testes ved eksaminer. Samtidigt er det blevet stadig mere accepteret at elever, kursister og studerende kan forberede sig på opgaver og spørgsmål, som de ved vil komme (synops), at de kan medbringe materialer, være i kontakt med internettet etc. De skal selv *kunne* mindre og mindre. Og censorfunktionen – som gør evalueringer mere uafhængige af de implicerede lærere – udtyndes.

Da Fanden blev gammel gik han i kloster

Nej! Da *denne* Fanden, undertegnede, kunne se de langsigtede konsekvenser af hans egne skabninger så han sig selv i spejlet og vedgik at en hel del ting er gået helt galt i det danske uddannelsessystem. Og at han selv havde et vist medansvar. Og at den absolut eneste mulighed for at komme videre er at se nøje, kritisk nuancerende på de enkelte elementer og udskille det, der har værdi fra det, der ikke har værdi. ”Plukfaglighed” er f.eks. en dødsensfarlig undergravelse af selve kerneideen om kvalificeret faglighed. Og denne kerneide er det klippegrundlag, som hele den danske industrialisering er vokset op på: Håndværksmæssig kernefaglighed, teknologisk kernefaglighed og videnskabsbaseret kernefaglighed etc. *Men plukfaglighed er direkte skabt af først projektarbejdet og siden brugen af informationer fra internettet.*

Spørgsmålet er hvor længe vi i Danmark kan fortsætte med at sænke niveauet i læringen i skoler og uddannelsesinstitutioner, hvis vi fortsat vil kunne klare os i en global konkurrence, hvor den eneste fordel vi har haft – måske endnu har – er den kultiverede kvalitet af vores viden, kunne og kompetencer. Folk siger til mig: ”Jamen – det går jo godt” og jeg ser målløst tilbage. Lever vi i den samme verden? Danmark klarer sig stadig på tidligere generationers imponerende præstationer. Vores produktionsvirksomheder skrumper og skrumper. Jorden over knokler millioner af elever, kursister og studerende med at blive dygtigere end vi en gang var i vores del af verden. Hvad gør vi?

Projektarbejde er en værdifuld studie- og erhvervsforberedende pædagogisk arbejdsform såfremt den er en gennemtænkt overbygning på solide enkeltfaglige basiskundskaber og højniveaunkundskaber. Såfremt fokuspunktet ikke ensidigt skal være ”et problem”. Såfremt en tilfældig tværfaglighed ikke kræves. Såfremt der er god tid til optræning af de nødvendige samarbejds-mæssige forudsætninger. Og såfremt lærerne har rigelig tid til at rette op på de fejl, mangler og svagheder de opdager hos elever, kursister og studerende i deres konsulentassistance til projekterne undervejs. Disse forudsætninger er i dag generelt ikke tilstede.

Skoleledelse og projektarbejde

Projektarbejde er for vigtigt til alene at overlade til lærerne, hvordan arbejdsformen skal vægtes og bruges i undervisningen. Ledelsen af skoler og uddannelsesinstitutioner er nødt til at løfte deres pædagogiske ansvar og tage stilling til hvad meningen er med projektarbejde og hvad konsekvenserne af ”plukfaglighed og cirkaviden” er for de overordnede politiske ønsker om kvalitet i dygtiggørelsen af fremtidens arbejdskraft og medborgere. Projektarbejde har – som jeg har forsøgt at indkredse i denne artikel – en vidtgående indflydelse på den øvrige undervisning. Ja på selve den grundlæggende opfattelse af ”undervisning”, ”læring” og ”faglighed”. Det er nødvendigt at organisere dybtgående kritiske statusopgørelser af brugen af projektarbejde i skoler og uddannelsesinstitutioner i Danmark.

Litteratur

Berthelsen, J. Illeris, K. & Poulsen, S. C. Projektarbejde – erfaringer og praktisk vejledning, København: Borgen, 1977, 318 sider (Nogle år efter blev udgivet en revideret og forbedret udgave på vistnok ca. 450 sider. I 1991 forlod jeg universitetet for at blive selvstændig konsulent – se www.metaconsult.dk. Der kan være vigtige undersøgelser vedr. projektarbejde i skolen efter 1991, som jeg endnu ikke har kendskab til – jeg modtager gerne læseforslag).

Poulsen, S. C. Tilegnelse af boglige fagkundskaber, Slagelse: MetaConsult Forlag, 2006, 300 s.

Poulsen, S. C. Intet er lært, som ikke kan huskes, WeekendAvisen den 18. juni 2010. (Herefter fulgte en overdrevet sensationsmæssigt ”stilet” artikel i Politiken 28. august, 6 sept. var jeg gæst i P1 Formiddag og 19. september i DR2 Deadline, 2. sektion, hvor vi drøftede ”Tilbage til Den sorte Skole?”).